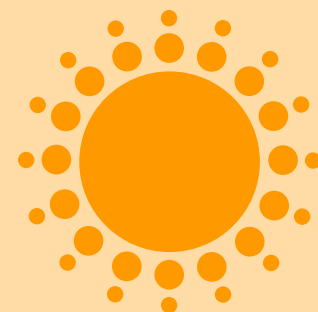

Пеф Сомбор
Катедра за математику и методичку наставе
математике

МЕТОДИЧКИ ПРИСТУП ИЗУЧАВАЊУ **САДРЖАЈА О ПРИРОДНИМ БРОЈЕВИМА**

Природни бројеви до 1000

Методика наставе математике 2

Писање и читање бројева до 1000

Појам бројева од 100 до 1000 формирамо користећи бројеве прве стотине и поступак здруживања стотина, десетица и једноцифрених бројева.

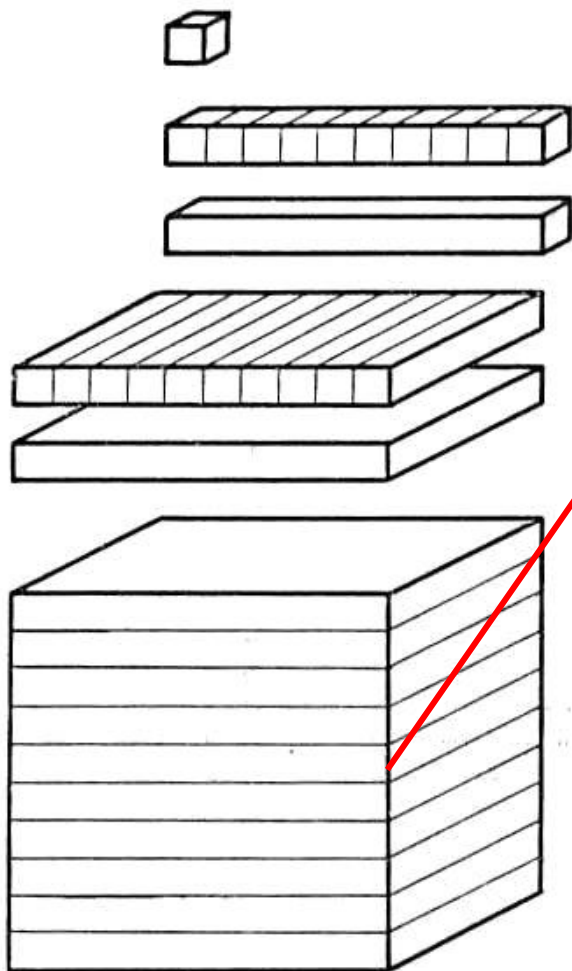
Редослед формирања бројева прве хиљаде:

(1) формирање стотина

(2) формирање осталих троцифрених бројева

Изучавање стотине почињемо формирањем “стотине” као нове бројевне јединице.

Писање и читање бројева до 1000

Математичке коцке
(дидактичко средство)

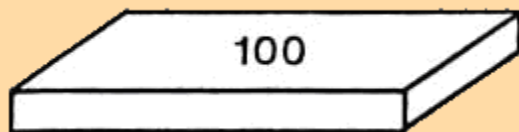
1 коцкица – једна јединица

1 штапић – 10 коцкица, тј. 10 јединица,
тј. једна десетица

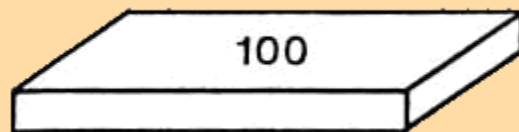
1 плоча – 10 штапића са по 10 коцкица,
тј. сто коцкица, или 1 стотина

$$100\text{J} = 10\text{Д} = 1\text{С}$$

(1) Формирање стотина

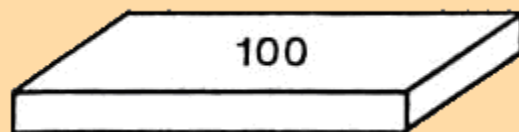

$$100\text{J} = 1\text{C}$$

Две плоче по 100 коцкица је $2 \cdot 100$,
 $100\text{J} = 1\text{C}$ а то је две стотине или краће двеста

$$2 \cdot 100\text{J} = 2 \cdot 1\text{C} = 2\text{C} = 200$$

$100\text{J} = 1\text{C}$
Слично:

$$3 \cdot 100\text{J} = 3 \cdot 1\text{C} = 3\text{C}$$

$$4 \cdot 100\text{J} = 4 \cdot 1\text{C} = 4\text{C}$$

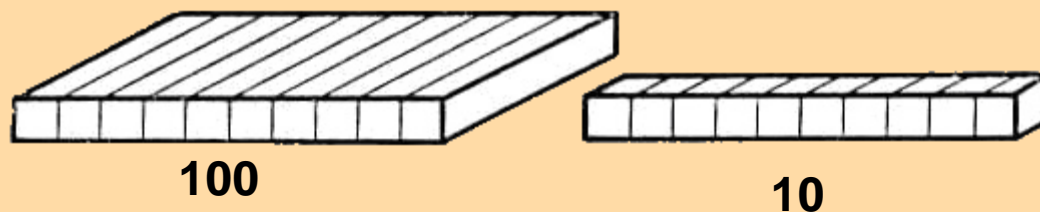
...

$$10 \cdot 100\text{J} = 10 \cdot 1\text{C} = 10\text{C} = 1\text{X}$$

(2) Формирање троцифрених бројева

Стотине и десетице прве хиљаде, такође се обрађују коришћењем “математичких коцки”.

Плоче од сто коцкица представљају стотине, штапићи од десет коцкица су десетице.

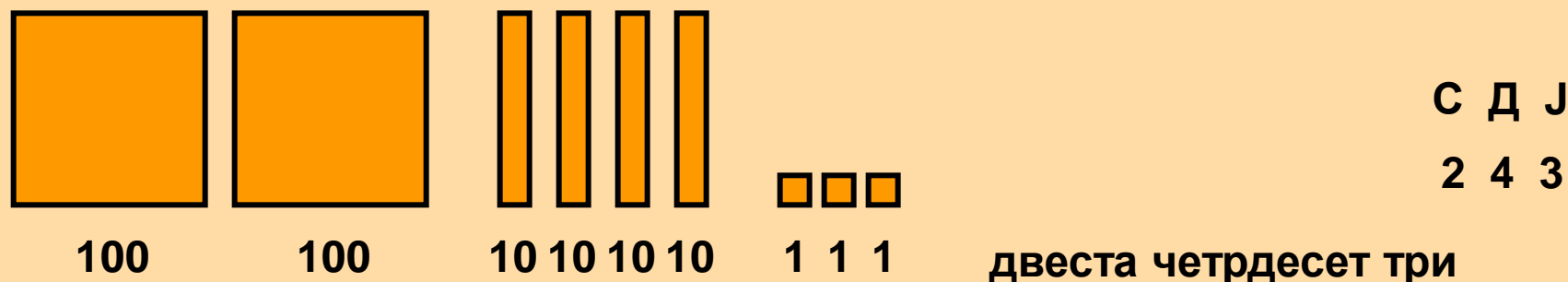

$$1 \cdot 100 + 1 \cdot 10 = 110$$

	С	Д	Ј
сто десет	1	1	0

(2) Формирање троцифрених бројева

Затим, поред стотина и десетица уводимо и јединице.

$$2 \cdot 100 + 4 \cdot 10 + 3 \cdot 1 = 243$$

Графички приказ помаже ученицима да лакше схвате структуру троцифрених бројева, а самим тим и симболички запис и назив троцифреног броја.

(2) Формирање троцифрених бројева

Начин симболичког записивања броја одређен је његовом структуром.

Свака цифра броја, поред бројевне, има и позициону (месну) вредност, која се десетоструко повећава идући здесна улево.

Структуру троцифрених (вишецифрених) бројева представљамо користећи таблицу месних вредности (декадних јединица)

С	Д	Ј
1	1	0
2	4	3

(2) Формирање троцифрених бројева

Сваки троцифрени број се може записати као збир вишеструких декадних јединица.

$5 \cdot 100$	вишеструка стотина
$4 \cdot 10$	вишеструка десетица
$3 \cdot 1$	вишеструка јединица

$$543 = 500 + 40 + 3 = 5 \cdot 100 + 4 \cdot 10 + 3 \cdot 1$$

“Усмено” сабирање

При “усменом” сабирању збир налазимо полазећи од јединица вишег реда.
(нпр. прво сабирамо стотине, па десетице и на крају јединице)

$$(1) 350 + 30 = (300 + 50) + 30 = 300 + (50 + 30) = 300 + 80 = 380$$

$$(2) 530 + 300 = (500 + 30) + 300 = 500 + (30 + 300) = 500 + (300 + 30) = \\ = (500 + 300) + 30 = 800 + 30 = 830$$

$$(3) 520 + 360 = 520 + (300 + 60) = (520 + 300) + 60 = 820 + 60 = 880$$

$$520 + 360 = (500+20) + (300+60) = (500+300) + (20+60) = 800 + 80 = 880$$

$$(4) 634 + 6 = 640$$

$$(5) 569 + 7 = 569 + (1 + 6) = (569 + 1) + 6 = 570 + 6 = 576$$

Усмено сабирање

$$(6) 270 + 90 = 270 + (30 + 60) = (270 + 30) + 60 = 300 + 60 = 360$$

$$(7) 764 + 80 = (760 + 4) + 80 = (760 + 80) + 4 = 840 + 4 = 844$$

$$(8) 90 + 765 = (760 + 90) + 5 = 850 + 5 = 855$$

$$(9) 574 + 63 = 574 + (60 + 3) = (574 + 60) + 3 = 634 + 3 = 637$$

$$(10) 643 + 326 = 643 + (300 + 20 + 6) = (643 + 300) + 20 + 6 = (943 + 20) + 6 \\ = 963 + 6 = 969$$

$$(11) 367 + 578 = 367 + (500 + 70 + 8) = (367 + 500) + 70 + 8 = (867 + 70) + 8 \\ = 937 + 8 = 945$$

Усмено одузимање

При “усменом” одузимању разлику одређујемо полазећи од јединица вишег реда.
(нпр. прво одузимамо стотине, па десетице и на крају јединице)

$$(1) 560 - 7 = 553$$

$$(2) 305 - 8 = 297$$

$$(3) 300 - 60 = 240$$

$$(4) 430 - 70 = 430 - (30 + 40) = 430 - 30 - 40 = 400 - 40 = 360$$

$$(5) 659 - 70 = (650 + 9) - 70 = (650 - 70) + 9 = 580 + 9 = 589$$

$$(6) 568 - 56 = 568 - (50 + 6) = 568 - 50 - 6 = 518 - 6 = 512$$

$$(7) 393 - 75 = 393 - (70 + 5) = 393 - 70 - 5 = 323 - 5 = 318$$

$$(8) 737 - 359 = 737 - (300 + 50 + 9) = 737 - 300 - 50 - 9 = 437 - 50 - 9 = \\ = 387 - 9 = 378$$

Усмено множење и дељење

“Усмено” множење и дељење подразумева коришћење поступака вантабличног множења и дељења.

- (1) Множење и дељење декадним јединицама
- (2) Множење вишеструких десетица једноцифреним бројем и међусобно множење вишеструких десетица
- (3) Дељење вишеструких десетица једноцифреним бројем и међусобно дељење вишеструких десетица
- (4) Множење и дељење једноцифреним бројем

(1) Множење и дељење декадним јединицама

$$3 \cdot 10 = 30, \text{ јер је } 3 \cdot 1\text{Д} = 3\text{Д} = 30$$

$$5 \cdot 100 = 500, \text{ јер је } 5 \cdot 1\text{С} = 5\text{С} = 500$$

Неки број се множи бројем 10 (бројем 100) тако што му се са десне стране допише једна нула (две нуле).

$$50 : 10 = 5, \text{ јер је } 5\text{Д} : 1\text{Д} = 5 \text{ или јер је } 5 \cdot 10 = 50$$

$$300 : 100 = 3, \text{ јер је } 3\text{С} : 1\text{С} = 3 \text{ или јер је } 3 \cdot 100 = 300$$

Број који се завршава нулом (са две нуле) дели се са 10 (100) тако што му се са десне стране изостави једна нула (две нуле).

(2) Множење вишеструких десетица једноцифреним бројем и међусобно множење вишеструких десетица

$$8 \cdot 70 = 8 \cdot (7 \cdot 10) = (8 \cdot 7) \cdot 10 = 56 \cdot 10 = 560$$

$$30 \cdot 20 = (3 \cdot 10) \cdot (2 \cdot 10) = (3 \cdot 2) \cdot (10 \cdot 10) = 6 \cdot 100 = 600$$

Која својства множења се користе овде?

(3) Дељење вишеструких десетица једноцифреним бројем и међусобно дељење вишеструких десетица

$$630 : 9 = 63 \text{ Д} : 9 = 7 \text{ Д} = 70$$

$$480 : 60 = 48 \text{ Д} : 6 \text{ Д} = 48 : 6 = 8 \quad \text{или}$$

$$480 : 60 = 480 : (6 \cdot 10) = (480 : 6) : 10 = 80 : 10 = 8$$

(4) Множење и дељење једноцифреним бројем

$$96 \cdot 5 = (90 + 6) \cdot 5 = 90 \cdot 5 + 6 \cdot 5 = 450 + 30 = 480$$

$$96 \cdot 5 = (100 - 4) \cdot 5 = 100 \cdot 5 - 4 \cdot 5 = 500 - 20 = 480$$

$$36 \cdot 20 = (30 + 6) \cdot 20 = 30 \cdot 20 + 6 \cdot 20 = 600 + 120 = 720$$

$$36 \cdot 20 = (40 - 4) \cdot 20 = 40 \cdot 20 - 4 \cdot 20 = 800 - 80 = 720$$

$$332 \cdot 3 = (300 + 30 + 2) \cdot 3 = 300 \cdot 3 + 30 \cdot 3 + 2 \cdot 3 = 900 + 90 + 6 = 996$$

$$456 : 4 = (440 + 16) : 4 = 440 : 4 + 16 : 4 = 110 + 4 = 114$$

$$456 : 4 = (480 - 24) : 4 = 480 : 4 - 24 : 4 = 120 - 6 = 114$$

Зависност збира од сабирака

$$330 + 50 = 380$$

$$(330 + 70) + 50 = \underline{400} + 50 = \underline{450} = 380 + 70$$

$$330 + (50 + 50) = 330 + \underline{100} = \underline{430} = 380 + 50$$

Ако један сабирак повећамо за неки број онда се и збир повећа за тај исти број.

$$a + b = c$$

$$(a + x) + b = c + x$$

$$a + (b + x) = c + x$$

Зависност збира од сабирака

Ако један сабирак смањимо за неки број онда се и збир смањи за тај исти број.

$$a + b = c$$

$$(a - x) + b = c - x$$

$$a + (b - x) = c - x$$

Зависност збира од сабирака

Сталност збира

$$370 + 80 = 450$$

$$(370 + 30) + (80 - 30) = \underline{400} + \underline{50} = \underline{450}$$

Збир се не мења ако се један сабирак повећа за неки број, а други сабирак смањи за исти број.

$$a + b = c$$

$$(a + x) + (b - x) = c$$

$$(a - x) + (b + x) = c$$

Олакшица за рачунање

$$594 + 217 = (594 + 6) + (217 - 6) = 600 + 211 = 811$$

$$355 + 415 = (355 + 15) + (415 - 15) = 370 + 400 = 770$$

Зависност производа од чинилаца

Ана је читала 10 дана по 18 страница књиге. Колико је страница прочитала?

$$10 \cdot 18 = 180$$

(1) Колико би страница прочитала да је број дана био 3 пута већи?

$$(10 \cdot 3) \cdot 18 = 30 \cdot 18 = 540 = 180 \cdot 3$$

(2) Колико би страница прочитала да је 2 пута више читала дневно?

$$10 \cdot (18 \cdot 2) = 10 \cdot 36 = 360 = 180 \cdot 2$$

Производ се повећава онолико пута, колико се пута повећава један од чинилаца.

$$a \cdot b = c$$

$$(a \cdot m) \cdot b = c \cdot m$$

$$a \cdot (b \cdot n) = c \cdot n$$

Зависност производа од чинилаца

Слично, важи и следеће правило:

Производ се смањује онолико пута, колико се пута смањује један од чинилаца.

$$a \cdot b = c$$

$$(a : m) \cdot b = c : m$$

$$a \cdot (b : n) = c : n$$

(3) Колико би страница прочитала да је број дана читања смањила 2 пута, а број прочитаних страна дневно повећала 2 пута?

$$(10 : 2) \cdot (18 \cdot 2) = 5 \cdot 36 = 180$$

Производ два броја се не мења ако један чинилац повећамо, а други смањимо исти број пута.

$$a \cdot b = c$$

$$(a \cdot m) \cdot (b : m) = c$$

$$(a : n) \cdot (b \cdot n) = c$$

Зависност производа од чинилаца

Олакшица при рачунању

$$25 \cdot 32 = (25 \cdot 4) \cdot (32 : 4) = 100 \cdot 8 = 800$$

$$18 \cdot 50 = (18 : 2) \cdot (50 \cdot 2) = 9 \cdot 100 = 900$$

Писмено сабирање

Полазимо од јединица нижег реда (прво вршимо операције са јединицама, па са десетицама, стотинама итд.)

Алгоритам писменог сабирања:

- (1) Други сабирак се потписује испод првог
- (2) Најпре се сабирају цифре јединица
- (3) Ако је збир јединица већи од 10, записује се у облику $10 + c$, где је c једноцифрен број; c се записује испод цифара јединица, а 10 се као 1Д додаје збиру десетица.
- (4) Исти поступак се понавља са десетицама, стотинама итд.

Писмено сабирање

$$462 + 534 = ?$$

$$\begin{array}{r} 462 + 534 = 4 \cdot 100 + 6 \cdot 10 + 2 \cdot 1 \\ + 5 \cdot 100 + 3 \cdot 10 + 4 \cdot 1 \\ \hline 9 \cdot 100 + 9 \cdot 10 + 6 \cdot 1 = 996 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{С Д Ј} \\ 462 \\ + 534 \\ \hline 996 \end{array}$$

Писмено сабирање

$$356 + 467 = ?$$

$$\begin{array}{r} \text{С Д Ј} \\ 356 \\ + 467 \\ \hline 823 \end{array}$$

$$6\text{Ј} + 7\text{Ј} = 13\text{Ј} = 1\text{Д} + 3\text{Ј}$$

$$5\text{Д} + 6\text{Д} = 11\text{Д}$$

$$11\text{Д} + 1\text{Д} = 12\text{Д} = 1\text{С} + 2\text{Д}$$

$$3\text{С} + 4\text{С} = 7\text{С}$$

$$7\text{С} + 1\text{С} = 8\text{С}$$

Писмено одузимање

Алгоритам писменог одузимања:

- (1) Умањилац се потписује испод умањеника
- (2) Најпре се врши одузимање цифара јединица
- (3) Ако је цифра јединица умањеника мања од цифре јединица умањιοца, а цифра десетица умањеника различита од нуле, тада се цифра десетица смањује за 1, а цифра јединица умањеника повећава за 10, а затим се врши одузимање тако добијених јединица и резултат се записује на месту јединица.
- (4) Ако је цифра јединица умањеника мања од цифре јединица умањιοца, а цифра десетица (стотина итд.) умањеника једнака нули, тада се прва цифра умањеника, различита од нуле, смањује за 1, све цифре у декадним јединицама нижег реда повећавају се на 9, а цифра јединица за 10, а затим се врши одузимање тако добијених јединица и резултат се записује на месту јединица.
- (5) Исти поступак се понавља са десетицама, стотинама итд.

Писмено одузимање

$$527 - 349 = ?$$

$$\begin{aligned} 527 &= 5 \cdot 100 + 2 \cdot 10 + 7 \cdot 1 \\ &= 4 \cdot 100 + 12 \cdot 10 + 7 \cdot 1 \\ &= 4 \cdot 100 + 11 \cdot 10 + 17 \cdot 1 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} 527 - 349 &= 4 \cdot 100 + 11 \cdot 10 + 17 \cdot 1 \\ &\quad - \quad 3 \cdot 100 + 4 \cdot 10 + 9 \cdot 1 \\ &\quad \hline &\quad 1 \cdot 100 + 7 \cdot 10 + 8 \cdot 1 = 178 \end{aligned}$$

$$\begin{array}{r} 527 \\ -349 \\ \hline 178 \end{array}$$

Писмено множење

Усмено множење

$$323 \cdot 3 = (300 + 20 + 3) \cdot 3 = 900 + 60 + 9 = 969$$

Множимо прво стотине, десетице и на крају јединице.

Писмено множење

Множимо прво јединице, десетице а на крају стотине.

С Д Ј	
<u>3 2 3</u> · 3 =	3 · 3Ј = 9Ј
9 6 9	3 · 2Д = 6Д
	3 · 3С = 9С

Писмено множење

$$\underline{243 \cdot 4 =}$$

$$972$$

$$4 \cdot 3J = 12J = 1Д + 2J$$

$$4 \cdot 4Д = 16Д$$

$$16Д + 1Д = 17Д = 1С + 7Д$$

$$4 \cdot 2С = 8С$$

$$8С + 1С = 9С$$

Писмено дељење

Крећемо од вишеструких декадних јединица највишег реда.

(1) Све цифре дељеника су дељиве делиоцем

С	Д	Ј
9	6	3
-9		
0	6	
	-6	
	0	3
		-3
		0

: 3 =

С	Д	Ј
3	2	1

$$9С : 3 = 3С$$

$$3С \cdot 3 = 9С$$

$$9С - 9С = 0С$$

$$6Д : 3 = 2Д$$

$$2Д \cdot 3 = 6Д$$

$$6Д - 6Д = 0Д$$

$$3Ј : 3 = 1Ј$$

$$1Ј \cdot 3 = 3Ј$$

$$3Ј - 3Ј = 0Ј$$

Писмено дељење

(2) Цифра стотина дељеника није дељива делиоцем (нпр. $548 : 2$)

(3) Цифра десетица дељеника није дељива делиоцем (нпр. $672:3$)

Писмено дељење

(4) Цифра стотина и цифра десетица дељеника није дељива делиоцем

$$\begin{array}{r} 534 : 2 = 267 \\ \underline{-4} \\ 13 \\ \underline{-12} \\ 14 \\ \underline{-14} \\ 0 \end{array} = 267$$

$(5 \cdot 100 + 3 \cdot 10 + 4 \cdot 1) : 2$
 $(4 \cdot 100 + 1 \cdot 100 + 3 \cdot 10 + 4 \cdot 1) : 2$
 $(4 \cdot 100 + 13 \cdot 10 + 4 \cdot 1) : 2$
 $(4 \cdot 100 + 12 \cdot 10 + 14 \cdot 1) : 2$
 $2 \cdot 100 + 6 \cdot 10 + 7 \cdot 1$

или краће

Писмено дељење

(5) Дељење са остатком

$$\begin{array}{r} 406 : 3 = 135 (1) \\ \underline{-3} \\ 10 \\ \underline{-9} \\ 16 \\ \underline{-15} \\ 1 \end{array}$$

Остатак записујемо у загради и истичемо да је увек мањи од делиоца.

Литература

Дејић, М., Егерић, М. (2010). *Методика наставе математике*. Београд: Учитељски факултет, стр. 143-168.

Срдачан поздрав и добро здравље

